

ปัญหาการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงที่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์¹

เมธัส ผลประเสริฐ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงที่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ของนักแสดงโดยศึกษาการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2558 เปรียบเทียบกับกฎหมายระหว่างประเทศได้แก่ อนุสัญญากรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม ในเรื่องสิทธิในความเป็นผู้สร้างสรรค์งาน และสิทธิในการคงไว้ซึ่งบูรณภาพของงาน การคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงตามอนุสัญญากรุงโรมว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง อีกทั้งได้ศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือความตกลงทริปส์ และได้ศึกษาการคุ้มครองสิทธิของนักแสดงตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยการแสดงและสิ่งบันเทิงเสียง รวมถึงกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายประเทศอังกฤษ กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส และกฎหมายประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ทราบถึงการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดง ว่ามีความแตกต่างหรือความหรือคล้ายคลึงกันในการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงหรือไม่ อย่างไร

นักแสดงคือตัวละครสำคัญที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดงานบางประเภทที่ผู้สร้างสรรค์ไม่อาจถ่ายทอดงานนั้นออกสู่ผู้ชมได้โดยตรง เนื่องจากการถ่ายทอดการแสดงแต่ละงานนั้น นักแสดงต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะและความสามารถของตนเอง ถ่ายทอดผ่านบุคลิกลักษณะซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตามธรรมชาติ และควรได้รับความคุ้มครองตามเหตุผลด้านศีลธรรมอันเรียกว่า กรรมสิทธิ์ของ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงที่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.دنพร จิตต์จรูญเกียรติ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกพร สุมนะเศรษฐสกุล และรองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตอนันต์

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้สร้างสรรค์ นอกเหนือไปจากการให้ความคุ้มครองด้านสิทธิทางเศรษฐกิจที่มุ่งประโยชน์อันเป็นตัวเงินมากกว่าความรู้สึทางจิตใจ โดยเฉพาะปัจจุบันการแสดงของนักแสดงไทยสามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศมหาศาล เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วและเข้าถึงได้ทั่วทุกมุมโลก ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่นักแสดงในการแสดงสดหรือการแสดงที่ได้มีการบันทึกไว้แล้ว มีการบิดเบือน ตัดทอนเปลี่ยนแปลงหรือกระทำด้วยวิธีอื่นใดอันเป็นการละเมิดต่อชื่อเสียงและเกียรติคุณของนักแสดง หากนักแสดงได้รับความเสียหายต่อชื่อเสียงและเกียรติคุณย่อมกระทบต่อภาพลักษณ์และเศรษฐกิจของประเทศอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบว่า การให้ความคุ้มครองธรรมชาติของนักแสดงตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 นั้น พบว่ายังไม่ชัดเจน ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการคุ้มครอง และไม่ครอบคลุมด้วยกันอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาขอบเขตของการคุ้มครองธรรมชาติของนักแสดง ตามมาตรา 51/1 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

โดยมาตรา 51/1 กำหนดความคุ้มครองให้นักแสดงมีสิทธิในการคงไว้ซึ่งบุรณภาพของงาน (Integrity) อันเป็นสิทธิในการห้ามมิให้ผู้รับโอนลิขสิทธิ์ของนักแสดงหรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของตน โดยมีได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าอย่างไรถือเป็นการบิดเบือน ตัดทอน หรือทำโดยประการอื่นใดเอาไว้อย่างไรก็ตาม กลับปรากฏหลักเกณฑ์กรณีการตัดแปลงเอาไว้ใน บทนิยามในมาตรา 4 ว่าเป็นการตัดแปลงในส่วนสาระสำคัญของงาน ดังนั้นหากมีผู้ใดนำงานอันมีลิขสิทธิ์ไปทำการตัดแปลงในส่วนอันเป็นสาระสำคัญนอกจากจะเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์แล้วย่อมเป็นการละเมิดธรรมชาติสิทธิไปในตัวด้วย เช่น การตัดแปลงดนตรีกรรม ผู้ทำการตัดแปลงได้เปลี่ยนทำนองหรือคำร้อง ซึ่งเป็นการตัดแปลงในสาระสำคัญ อีกทั้งการตัดแปลงดังกล่าวย่อมจะต้องกระทบต่อธรรมชาติในด้านบุรณภาพของนักแสดง แต่อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้ทำการตัดแปลงในงานดนตรีกรรมบางครั้งก็ไม่ได้ตัดแปลงในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ย่อมไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่การกระทำดังกล่าวอาจเป็นการละเมิดธรรมชาติของนักแสดงก็เป็นได้ หากการตัดแปลงดังกล่าวไปกระทบต่อชื่อเสียงหรือ

เกียรติคุณของนักแสดง ซึ่งในกรณีนี้นักแสดงไม่อาจอ้างว่าละเมิดกรรมสิทธิ์โดยการดัดแปลงได้ เพราะไม่ใช่การดัดแปลงในสาระสำคัญ แต่นักแสดงสามารถยกขึ้นกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำโดยประการอื่นใดได้ ยิ่งไปกว่านั้นหากผู้กระทำการดัดแปลงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เสียเองย่อมไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์และกรรมสิทธิ์ หากไม่ได้มีการดัดแปลงการแสดงในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ปัญหาว่าการที่กฎหมายกำหนดให้มีการละเมิดกรรมสิทธิ์โดยดัดแปลงไว้ในมาตรา 51/1 จะเป็นข้อจำกัดกรรมสิทธิ์ของนักแสดงหรือไม่ และเป็นการซ้ำซ้อนหรือสอดคล้องกับการดัดแปลงการละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาการคุ้มครองกรรมสิทธิ์กรณีที่มีนักแสดงหลายคนในงานเดียวกัน

ในการแสดงอาจประกอบไปด้วยนักแสดงร่วมกันหลายคนร่วมกันสร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ขึ้นขึ้นเดียวกันและเป็นงานที่ไม่สามารถแยกความเป็นเจ้าของรวมได้ ดังนั้นหากนักแสดงผู้หนึ่งอนุญาตให้เจ้าของลิขสิทธิ์ระบุชื่อในการแสดงนั้น แต่นักแสดงร่วมอีกคนไม่ยินยอมด้วย หรือหากนักแสดงร่วมผู้หนึ่งอนุญาตให้เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้รับโอนลิขสิทธิ์สามารถใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าวแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ต้องปรากฏชื่อนักแสดง หรือนำไปบิดเบือน หรือกระทำโดยประการอื่นใดแก่การแสดงนั้น จนเกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติคุณของนักแสดง ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์อาจนำงานแสดงไปหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้หลากหลาย-ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของนักแสดงคนอื่น ๆ จะทำได้หรือไม่เพียงใด และนักแสดงแต่ละคนจะสามารถใช้กรรมสิทธิ์ของตนในลักษณะอย่างไร และเพียงใด

ปัญหาประการที่สาม คือ ปัญหากรณีนักแสดงละกรรมสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 51/1 วางหลักว่า นักแสดงย่อมมีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นนักแสดงในการแสดงตน และมีสิทธิห้ามผู้รับโอนสิทธิของนักแสดงหรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ดัดทอน ดัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใด แก่การแสดงนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของนักแสดง และเมื่อนักแสดงถึงแก่ความตาย ทายาทของนักแสดงมีสิทธิฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวได้ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้

ตกลงกันได้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้กรณีนี้นักแสดงต้องการละครกรรมสิทธิ์ โดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มิได้กำหนดอย่างชัดเจนว่านักแสดงละครกรรมสิทธิ์ได้หรือไม่ เพียงใด แต่กลับกำหนดเปิดช่อง ให้สามารถตกลงกันได้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ เป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของการคุ้มครองกรรมสิทธิ์หรือไม่อย่างไร ดังเช่นกรณีการโอนสิทธิของนักแสดงที่กฎหมายอนุญาตให้มีการโอนกันได้โดยชัดแจ้ง ดังนั้นหากนักแสดงได้ทำสัญญาละครกรรมสิทธิ์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจะมีผลทางกฎหมายเป็นเช่นไร และส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ในทางที่เป็นคุณหรือโทษอย่างไร

ปัญหาประการสุดท้าย คือ ปัญหาบทลงโทษผู้ละเมิดกรรมสิทธิ์ของนักแสดง

เนื่องจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มิได้กำหนดความรับผิดและบทลงโทษผู้ละเมิดกรรมสิทธิ์นักแสดงไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่ามาตรการทางแพ่งหรือมาตรการทางอาญา ปัญหาว่าผู้ละเมิดกรรมสิทธิ์ควรต้องรับผิดชอบอย่างไรจึงเหมาะสมกับลักษณะความผิด ซึ่งหากพิจารณาตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ว่าด้วยบทกำหนดโทษจะเห็นได้ว่า ผู้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงนั้น จะต้องรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและอาญาด้วย ส่วนผู้ที่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของนักแสดงนั้น จะต้องรับผิดชอบในทางแพ่ง และในทางอาญาด้วยหรือไม่ เพียงใด จึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ และจะส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์อย่างไร

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงที่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มีปัญหาที่ควรต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องตามเจตนารมณ์แห่งการคุ้มครอง ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขแต่ละประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดง ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 51/1 ที่ได้บัญญัติให้การ “ดัดแปลง” แก่การแสดงจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของนักแสดง เป็นการละเมิดกรรมสิทธิ์ของนักแสดงด้วย ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นข้อจำกัดในการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของนักแสดง เนื่องจาก มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

พ.ศ. 2537 ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “ดัดแปลง” เอาไว้ว่าจะต้องเป็นการดัดแปลงในสาระสำคัญของงาน ดังนั้นหากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดทำการดัดแปลงงานแสดง แต่ไม่ได้ดัดแปลงในสาระสำคัญของงาน ย่อมไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของนักแสดง ซึ่งทำให้เกิดช่องโหว่ของกฎหมาย และนำข้อจำกัดดังกล่าวมาใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรมแก่นักแสดงด้วย จึงเห็นสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขในบทบัญญัติดังกล่าว โดยการตัดคำว่า “ดัดแปลง” ออก และการตัดคำว่า “ดัดแปลง” ออกจากมาตราดังกล่าว ก็ไม่เป็นการลดทอนการปกป้องคุ้มครองลิขสิทธิ์ของนักแสดงแต่อย่างใด เพราะ มาตรา 51/1 นั้น ได้บัญญัติคำว่า “หรือทำโดยประการอื่นใด” ครอบงำไว้อยู่แล้ว

2. ปัญหาการคุ้มครองลิขสิทธิ์กรณีที่มีนักแสดงร่วมกันหลายคนในงานชิ้นเดียวกัน ผู้ศึกษาเห็นว่า ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิเฉพาะตัวของนักแสดง ส่วนกรรมสิทธิ์ไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัวของเจ้าของกรรมสิทธิ์ เจ้าของกรรมสิทธิ์จึงสามารถจำหน่าย จ่าย โอน หรือสละกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ ดังนั้นจึงไม่สามารถนำกฎหมายว่าด้วยกรรมสิทธิ์รวมแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่กรณีการใช้กรรมสิทธิ์ของนักแสดงร่วมได้ อีกทั้งเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยกรรมสิทธิ์รวมจะเห็นได้ว่าการใช้สิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์รวม มีความแตกต่างจากการใช้กรรมสิทธิ์ เนื่องจากการใช้กรรมสิทธิ์ของเจ้าของรวมต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมทั้งหมด แต่การใช้กรรมสิทธิ์ผู้สร้างสรรค์แต่ละคนสามารถใช้กรรมสิทธิ์ของตนได้โดยอิสระและไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้สร้างสรรค์ร่วมคนอื่นด้วย ดังนั้น เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการใช้กรรมสิทธิ์ของนักแสดงไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้นักแสดงได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์อย่างครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ

3. ปัญหาการสละกรรมสิทธิ์ของนักแสดง ผู้ศึกษาเห็นว่า ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิเฉพาะตัวของนักแสดงโดยแท้ ไม่สามารถสละ หรือจำหน่าย จ่าย โอน ได้ เหตุที่กรรมสิทธิ์ไม่สามารถสละเสียได้ ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า การให้ความคุ้มครองกรรมสิทธิ์นั้นเป็นการให้ความคุ้มครองที่มีประโยชน์เป็นเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เพราะในทางเศรษฐกิจนักแสดงย่อมได้รับการคุ้มครองในการได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมอยู่แล้ว แต่ในการคุ้มครองในทางลิขสิทธิ์เป็นเรื่องในทาง

จิตใจของผู้สร้างสรรค์ที่จะได้รับการกล่าวอ้างถึง หรือในการที่จะปกป้องงานที่ได้สะท้อน
บุคลิกภาพของคนอันมีลักษณะเฉพาะตัวของนักแสดง ด้วย ดังนั้น เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม
บทบัญญัติว่า “นักแสดงจะละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ได้ และเมื่อนักแสดงถึงแก่ความตายทายาทของ
นักแสดงก็มีอาจละเมิดลิขสิทธิ์ได้ การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติมาตรานี้ การนั้นเป็น
โมฆะ” เพื่อสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ นั้นเอง

4. ปัญหาบทลงโทษผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ของนักแสดง ผู้ศึกษาเห็นว่า เพื่อความชัดเจน
และเหมาะสมกับลักษณะแห่งคดี ควรกำหนดความรับผิดสำหรับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้
สร้างสรรค์และนักแสดงไว้โดยตรง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นไปอย่างเหมาะสม มี
ประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้วควรกำหนดบทลงโทษในทางอาญาด้วย เนื่องจากการละเมิดแก่การ
แสดงจนเป็นที่เสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณ ซึ่งเป็นสิทธิในบุรณภาพของงานของนักแสดงนั้น
ถือได้ว่าเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีเกียรติยศของนักแสดง เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวไม่ให้เกิดการทำผิด
หรือกระทำผิดซ้ำอีก หรือป้องปรามให้ผู้คิดจะกระทำผิดให้เกิดความเกรงกลัว เนื่องจากสภาพบังคับ
ของมาตรการอาญานั้นมีความรุนแรงกว่ากฎหมายแพ่งมาก แต่อย่างไรก็ตามควรกำหนดให้เป็น
ความผิดอันยอมความได้ เช่นเดียวกับคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ส่วนโทษทางอาญาที่จะลงแก่ผู้ละเมิดกรรม
สิทธิ์นั้น ควรจะกำหนดโทษจำคุก และโทษปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ เพื่อมิให้เกิดความล้าถ่วงของ
กฎหมายระหว่างการละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นเศรษฐกิจและการละเมิดกรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นสิทธิทาง
ศีลธรรมของผู้สร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

นัทธี จิตสว่าง. หลักทฤษฎีวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2541.

ปริญญาดิษฐ์. กฎหมายลิขสิทธิ์ คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จักรการพิมพ์, 2546.

วิชัย อริยะนันทกะ. ธรรมชาติของผู้สร้างสรรค์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ในกฎหมายทรัพย์สินทาง

ปัญญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เนติบัณฑิตยสภา, 2555.

ไชยยศ เหมะรัชตะ. ย่อหลักกฎหมายลิขสิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.